

Genesis 15:7-21. Het verbond tussen de stukken.

In Genesis 15 sluit God een verbond met Abram. Hij sluit dit verbond door een rokende oven en een brandende fakkel tussen de doorgesneden dieren te laten doorgaan. In oude tijden werd er soms een verbond gesloten tussen twee partners, waarbij die gezamenlijk tussen doorgesneden dieren doorliepen. In Jeremia 34:18-20 wordt dit tenminste als een vorm van verbondssluiting beschreven.

In het verhaal in Genesis 15 is sprake van vier dieren: een kalf, een geit, een ram en een vogel. De zoogdieren worden door Abram in tweeën gehakt en de stukken worden tegenover elkaar gelegd. De vogel niet.

De vragen die dit gedeelte oproept zijn de volgende:

Er is sprake van het getal 'drie' bij de zoogdieren. Maar gaat het over 'driejarige dieren', dieren die als derde geboren zijn, of het drie keer gebruiken van de dieren? Niemand die precies weet wat bedoeld is, want geen van deze verklaringen past precies op wat verteld wordt. Wel is zeker dat het met het getal '3' te maken heeft. En het getal 3 geeft het verticale aan, als het ware de verbinding met de hemel.

En hoe zit het met de vogels? Er is sprake van een tortelduif 'en' een jonge vogel. Deze jonge vogel zal geen gewone duif geweest zijn, want daar bestaat de uitdrukking 'ben jona' voor. Hoewel deze uitdrukking ook kan slaan op de gewone duif i.h.a.. Er is hier sprake van een vogeljong, zonder soortaanduiding.

Ook worden alleen de gespleten dieren tegenover elkaar gelegd. De positie van de vogel wordt niet genoemd.

In de Joodse traditie is dit verhaal altijd gelezen met het oog op de volkerenwereld. De drie dieren zijn symbolisch voor de volken, en de vogel voor Israël. Ook op andere plaatsen is de duif beeld van het volk Israël.

Hoe zinvol deze uitleg ook is, er zijn enkele onduidelijkheden. In de tekst is geen sprake van een gewone duif; wel van tortelduif. Maar in Hooglied 2:12 lijkt juist de tortel beeld van Israël te zijn.

De oplossing die ik bied sluit aan bij wat de Joodse traditie zegt, maar geeft volgens mij meer duidelijkheid. De sleutel voor het verhaal ligt in de vogel. Er is namelijk sprake van één vogel! En niet twee, zoals alle vertalingen die ik ken weergeven. Het gaat om een tortelduif, en wel een jong. Het voegwoord ('en') tussen 'tortelduif' en 'jonge vogel' kan namelijk ook betekenen 'en wel', 'te weten', 'namelijk', 'bestaande uit'.

En dan passen alle stukjes in elkaar: er is steeds sprake van 'drie'. In elk geval zijn er drie dieren, die, in tweeën gehakt, zes stukken vormen. En de zevende, dat is die ene vogel! En niet eens een standvogel als de gewone duif, maar een vogel die in de herfst het land verlaat en in het voorjaar weer terugkomt. Net als het volk Israël dat in slechte tijden het land uitgaat en in andere tijden weer terugkomt. Die vogel wordt niet in tweeën gehakt. Die heeft ook niets tegenover zich, die blijft op zichzelf. Zelfs de plaats waar de vogel ligt blijft onduidelijk; niet aan een van beide kanten.

Zo lijkt het verhaal een beeld te vormen van de volken, die verdeeld zijn, en Israël die één is. Mogelijk dat er ook een verband gesuggereerd wordt met in Genesis 1 beschreven wordt: zes dagen en de zevende dag. En de eerste zes dagen hebben ieder een tegenpool. De eerste dag komt overeen met de vierde, de tweede met de vijfde en de derde met de zesde. Alleen de zevende dag, de sabbat, heeft geen partner.

En dan zijn er aasgieren die het voorzien hebben op de zes stukken. Hierbij wordt de vogel niet genoemd, want die is niet geslacht.

Lukas de Grootte, Maart 2025